

„NIE TAK MA BYĆ WŚRÓD WAS”
(Mk 10,43).

Model pierwszeństwa w Kościele

Ks. Artur Malina

Pragnienie pierwszeństwa, uzurpacja władzy i oskarżenia o jej nadużycia to częste przyczyny dawnych i nowych podziałów chrześcijaństwa. To jego ustrój miałby sprzyjać nadużyciom. Relacje podległości i dominacji na linii świeccy – duchowni oraz księży – biskupi czyniłyby z niego przestarzałą instytucję, która w demokratycznych i liberalnych społeczeństwach nie znajduje i nie może znaleźć dla siebie miejsca. Innymi słowy, to nie Kościół, ale świeckie społeczeństwo odeszło od negatywnego modelu sprawowania władzy, wyprzedzając wyznawców Jezusa w realizacji Jego słów: „Ci, którzy uchodzą za władców narodów, uciskają je, a ich wielcy dają im odczuć swą władzę. Nie tak ma być wśród was” (Mk 10,42-43). Choć w opinii te są niesprawiedliwe, to jednak wszyscy ci, którym w Kościele powierzono wyróżnione miejsca i zadania powinni przejąć się słowami Jezusa.

1. POZYTYWNA ROLA NAJWAŻNIEJSZYCH UCZNIÓW

Wypowiedź o władzy nie jest skierowana do wszystkich ludzi, lecz jej adresatem są wybrani uczniowie, a mianowicie Dwunastu (apostołów), którzy znajdują się za

Jezusem na drodze do Jerozolimy¹. Nauczanie to odpowiada na pragnienie wyróżnienia zawarte w prośbie Jakuba i Jana oraz w reakcji na nią pozostałych apostołów.

1.1. Treść prośby Zebedeuszów

Wystąpienie synów Zebedeusza jest niezwykle, ponieważ uczniowie dotychczas nie przedstawiali żadnej prośby Jezusowi². Wcześniej miała miejsce dyskusja o największym z uczniów, która odbyła się tylko między nimi (*pros allēlous*). Nie zawierała ona żadnej prośby skierowanej do Jezusa (9,33-34). Znaczenie prośby Jakuba i Jana odślania się bardzo wyraźnie z następujących powodów:

1) Na początku nie przedstawiają oni treści prośby, lecz usiłują antycypować jej wypełnienie: „Nauczycielu, chcemy, żebyś nam uczynił [*poiēs ēs*] to, o co Cię poprosimy” (10,35). Ich zabieg przywołuje sformułowanie obietnicy Heroda: „«Proś mię, o co chcesz, a dam ci». Nawet jej przysiągł: «Dam ci, o co tylko poprosisz, nawet połowę mojego królestwa»” (6,22-23). Obydwa sformułowania zakładają szczególną wielkość przedmiotu prośby: dla Heroda jest nim połowa jego królestwa, dla Zebedeuszów działanie Jezusa na korzyść uczniów³. Wskazanie na dzia-

¹ Ramy perykopy są podobnie zdefiniowane w edycjach krytycznych tekstu greckiego Nowego Testamentu oraz w wydaniach przekładów nowożytnych. W nich zdanie występuje w perykopie określonej przez wystąpienie Jakuba i Jana oraz przybycie Jezusa z uczniami do Jerycha (10,35-45). Liczba mnoga czasownika ruchu w 10,46 – „przybyli” (*erchontai*) – odnosi się do Jezusa i uczniów.

² Markowe opowiadane o uzdrowieniu córki Syrofenicjanki różni się w tym punkcie od perykopy paralelnej u Mateusza: według Marka uczniowie nie odegrali żadnej roli w tym wydarzeniu (Mk 7,25), natomiast według Mateusza „prosili” (*ērōtoun*) Jezusa o odprawienie Kananajki (Mt 15,23).

³ Por. S. Légasse, *Marco*, Roma 2000, s. 534-535: „Con cautela, iniziano assicurandosi una generale buona disposizione di Gesù, lasciando al tempo stesso intuire al lettore che la richiesta che si accingono a fare non è di poco conto”.

łanie Jezusa uzasadnione jest obietnicą daną pierwszym powołanym (1,17: „uczynię [poiēsō], że się staniecie rybakami ludzi”) oraz ustanowieniem Dwunastu (3,14: „i uczynił [epoiēsen] Dwunastu”). W obydwu przypadkach działającym jest Jezus, a wśród adresatów tego działania znajdują się Zebedeusze.

2) Sam przedmiot życzenia w oczach proszących umieszczony jest bardzo wysoko na skali wartości. Zwrot „siedzieć po prawej i po lewej stronie” pojawia się także w relacji Józefa Flawiusza o najważniejszych postaciach na dworze Saula: „po prawej jego ręce zasiadł syn Jonatan, a po lewej stronie Abner, wódz armii” (*Dawne Dzieje Izraela*, VI, 235). Znaczenie miejsc po prawej i po lewej stronie wzrasta z godnością osoby znajdującej się w pośrodku. W prośbie Zebedeuszów jest nim Jezus uwielbiony: „Daj nam, żebyśmy w Twojej chwale (*en tē doxē sou*) siedzieli jeden po prawej, drugi po lewej Twojej stronie” (10,37).

3) Charakter oczekiwanej nagrody jest absolutny⁴. Objawia się on już w dialogu między Jezusem a Piotrem. Na uwagę apostoła: „Oto my zostawiliśmy wszystko i poszliśmy za Tobą” (10,28), Jezus wygłasza obietnicę: „Zaprawdę, powiadam wam: Nikt nie opuszcza domu, braci, sióstr, matki, ojca, dzieci i pól z powodu Mnie i z powodu Ewangelii, żeby nie otrzymał stokroć więcej teraz, w tym czasie, domów, braci, sióstr, matek, dzieci i pól, wśród prześladowań, a życia wiecznego w czasie przyszłym” (10,29-30). Obietnica ta jest wzmocniona sentencją o eschatologicznej hierarchii, która odwraca ziemski porządek ważności: „wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi” (10,31)⁵. Prośba o wyróżnione miejsca w chwale to w pew-

⁴ Por. K. Stock, *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo*, Roma 2003, s. 209: „I due fratelli chiedono per sé il massimo, la più alta partecipazione alla sua gloria”.

⁵ Na drodze za Jezusem można spełnić największe pragnienie (10,17: „Co mam czynić, aby odziedziczyć życie wieczne?”); tylko na tej drodze można doświadczyć mocy Boga (10,26: „Kto może być zba-

nym sensie reakcja na obietnicę życia wiecznego złożoną tym, którzy pozostawili wszystko i poszli za Jezusem.

1.2. Prymat a misja apostołów i objawienie Jezusa

Wystąpienie Piotra i Zebedeuszów w sprawie nagrody wyraża pragnienie absolutyzacji ich wyróżnienia podczas ziemskiej działalności Jezusa. Narracja Marka podkreśla wyraźnie: Piotr, Jakub i Jan zajmują pierwsze miejsca wśród Jego uczniów.

1.2.1. Prymat Piotra

Wyróżniony jest on jako pierwszy powołany oraz jako nazwany własnym imieniem: Szymon (1,16) oraz Piotr (16,7). Dom Szymona i Andrzeja jest pierwszym odwiedzionym po rozpoczęciu publicznej działalności w Kafarnaum (1,29). Uczeń ten przewodzi szukającym Jezusa (1,36-37). Znajduje się też na początku listy Dwunastu (3,16). Wyróżnienie Piotra polega na tym, że jest on zawsze blisko Jezusa. Bliskość ta wyrażona jest przez pewien stały element narracji: słowa Piotra do Jezusa nie są poprzedzone przez czasownik ruchu (8,29; 9,5; 10,28; 11,21; 14,29)⁶. Nigdzie narrator nie informuje, że Piotr zbliża się do Jezusa, chociaż zazwyczaj w ten sposób wpro-

wionym?”). Zbawcza moc Boga, która uobecnia się w osobie i działalności Jezusa, wynika z Jego jedynej i wyjątkowej relacji z Bogiem. Ten związek między soteriologią a chrystologią uwidacznia się wiele razy w Ewangelii Marka.

⁶ Czasownik ruchu występuje, kiedy Piotr jest podmiotem wypowiedzi razem z innymi (1,36). Narrator informuje o przybliżeniu lub przyjsciu do Jezusa w przypadku wystąpień innych Jego rozmówców; por. zwłaszcza 6,35; 10,17.28 oraz wiele innych: 1,40; 2,18; 5,22; 7,1-2; jedynie kiedy Jezus przebywa osobno z uczniami, odpowiada na ich pytania niepoprzedzone żadną wzmianką o ich przybliżeniu się do Jezusa – 4,10; 7,17; 9,9; 10,10 oraz uwaga Jana w 9,38 wypowiedziana według 9,33 w domu w Kafarnaum.

wadza na scenę inne postacie. Wyjaśnieniem takiego sposobu opowiadania może być jedynie to, że Piotr jest zawsze bliżej Jezusa niż wszyscy inni pojawiający się na scenie narracji. Najczęściej jest pierwszym reagującym czy głównym aktorem, ponieważ zajmuje miejsce na pierwszym planie, które zostało mu wyznaczone przez Jezusa (8,29; 9,5; 10,28; 11,21). Również na planie literackim Ewangelii wyraża się prymat Piotra. Pozycja pierwszego ucznia jest wyróżniona w Ewangelii Marka. Imię Szymon lub Piotr pojawia się na samym początku i końcu Ewangelii (1,16; 16,7). Przed Szymonem nie jest wzmiankowany nikt z adresatów działalności Jezusa⁷. Po Piotrze nie jest wymieniony nikt inny. Prymat Piotra realizuje się w powierzonej mu misji apostoła i świadka. Ewangelia Marka akcentuje, że jego wybór i wyróżnienie nie zależą ani od osobistych walorów ani od jego postępowania. Pozycja apostoła zależy wyłącznie od Jezusa.

1.2.2. Wyróżnienie trzech apostołów

Wyróżnione miejsca zajmują także Jakub i Jan. Należą oni do pierwszych powołanych przez Jezusa (1,19-20). Od początku Jego publicznej działalności w Galilei nieustannie Mu towarzyszą (1,19). W gronie apostołów są podwójnie wyróżnieni: ich imiona występują na początku wykazu Dwunastu oraz podobnie jak Szymonowi Jezus nadaje im nowe imię (*Boanērges* ewangelista tłumaczy „Synowie Gromu”) (3,16-17). Razem z pierwszym apostołem są uczestnikami szczególnych wydarzeń: wskrzeszenia córki Jaira (5,37-43), przemienienia (9,2-13) oraz modlitwy w Getsemani (14,33-42). Trzej apostołowie razem z Andrzejem pytają Jezusa o wydarzenie związane z zapowiedzą zniszczenia świątyni w Jerozolimie (13,3-4). Wystąpienia Piotra i Zebedeuszów na drodze do Jerozoli-

⁷ Nie jest nim Jan, lecz na odwrót: czyny Chrzciciela skierowane są do Jezusa.

my są związane zwłaszcza z jednym wydarzeniem. W przemienieniu wszystko dzieje się nie tylko wobec trzech uczniów, ale przede wszystkim dla nich: „Tam przemienił się wobec nich” (9,2: *metemorfōthē emprosthen autōn*); ukazał się im (*ōfthē autois*) Elias z Mojżeszem, którzy rozmawiali z Jezusem (9,4); „stał się obłok, osłaniający ich” (9,7: *egeneto nefelē episkiazousa autois*); „zaraz potem, gdy się rozejrzeli, nikogo już nie widzieli przy sobie (*meth' eautōn*), tylko samego Jezusa” (Mk 9,8). Piotr, Jakub i Jan nie są okazjnymi i przypadkowymi świadkami, lecz właściwymi protagonistami Bożego działania. Ich rola nie kończy się na Górze Przemienienia, ponieważ zostaje powierzone im zadanie: „A gdy schodzili z góry, przykazał im, aby nikomu nie rozpowiadali o tym, co widzieli, zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych. Zachowali to polecenie, rozmawiając tylko między sobą, co znaczy «powstać z martwych»” (Mk 9,9-10). Cały opis przemienienia ukazuje, że uprzywilejowana pozycja trzech uczniów jest podporządkowana ich misji jako apostołów i świadków najważniejszych wydarzeń w ziemskiej działalności Jezusa.

1.3. Chrystologiczne znaczenie prymatu

Wszyscy uczniowie uczestniczą w dyskusji o największym wśród nich i usiłują rozstrzygnąć tę kwestię w ich gronie (9,33-34). Wystąpienia Trzech apostołów mają odmienny charakter. Przedmiotem ich zainteresowania nie jest tylko przemijalna hierarchia w doczesnym życiu. Interesuje ich bowiem prymat absolutny w życiu wiecznym. Wystąpienie Piotra ukrycie (10,28), a prośba Zebedeuszów (10,37) otwarcie, to wyraz chrystocentrycznej koncentracji Ewangelii. Ich pytania są skierowane do osoby najbardziej kompetentnej, która jest w stanie zagwarantować wypełnienie tego, co stanowi przedmiot ich pragnień⁸.

⁸ Por. K. Stock, *Marco*, s. 209: „Non vogliono più discutere con gli altri su chi sia il più grande (9,33-34), ma ottenere da Gesù stesso una decisione e una garanzia”.

Zwrócenie się do Jezusa z tego rodzaju prośbą nie wynika wcale z ich lepszego, osobistego pojmowania znaczenia Jego tożsamości. Uprzywilejowani uczniowie sami nie dochodzą do tej prawdy, lecz są do niej wcześniej doprowadzeni. Przemienienie wprowadza ich w dotychczas niedostępną dla nich tajemnicę osoby i misji Jezusa. Treścią tej tajemnicy jest synowska relacja Jezusa z Bogiem oraz Boży nakaz bezwzględnego posłuszeństwa Jezusowi (9,7). Pytania i prośby, które można przedstawić wyłącznie Bogu oraz tylko od Niego oczekiwać odpowiedzi i wypełnienia, kierują oni do Jezusa, ponieważ uznają Jego najwyższą godność.

2. NEGATYWNA ROLA DWUNASTU

Identyfikacja Dwunastu jako kręgu adresatów nauczania o władzy należy do najwyraźniejszych w całej Ewangelii Marka. Wymienienie ich na początku przed trzecią zapowiedzią ma miejsce w niezwyklej prezentacji ludzi towarzyszących Jezusowi na drodze do Jerozolimy: „A kiedy byli w drodze, zdążając do Jerozolimy, Jezus wyprzedzał ich, tak że się dziwili; ci zaś, którzy szli za Nim, byli strwożeni” (10,32). Ich negatywne reakcje – najpierw w prośbie Zebedeuszów, a potem w oburzeniu pozostałych – pokazują, że oni wszyscy ignorują wspólnotę drogi z Synem Człowieczym do bliskiego już celu: męki, śmierci i zmartwychwstania. Nauczanie o władzy ma usunąć tę ignorancję uczniów oraz pomóc im zrozumieć, na czym polega dążenie do pierwszeństwa. Nauczanie Jezusa stanowi spójną odpowiedź na negatywne reakcje uczniów: Zebedeuszów oraz wszystkich Dwunastu.

2.1. Wobec ignorancji Zebedeuszów

Jezus nie odrzuca prośby Jakuba i Jana⁹, aczkolwiek Jego reakcja wyraża ostrożność w stosunku do nieujaw-

⁹ Brak negatywnej reakcji jest wymowny na tle przypadków od-

nionego przedmiotu prośby: „Co chcecie, żebym wam uczynił?” (10,36). Nie jest to jednak pełne znaczenie pytania Jezusa. Pytanie o treść prośby nie wynika z niewiedzy pytającego, lecz ma funkcję retorycznego zaproszenia do głębszej refleksji nad rzeczywistym znaczeniem ich pragnienia pierwszych miejsc na drodze za Jezusem¹⁰.

Dalszy ciąg dialogu pokazuje, że sami pytający nie znają prawdziwego znaczenia treści prośby: „Nie wiecie, o co prosicie” (10,38). Nie chodzi tu o niewiedzę wynikającą z natury przedmiotu poznania. Ignorancja wynika z ich osobistej postawy, dlatego jej stwierdzenie jest zarzutem pod ich adresem. Domagając się pierwszych miejsc, zapominają o tym, że udział w chwale Jezusa zakłada uczestnictwo w Jego męce (10,38-39)¹¹, natomiast pierwsze miejsca przydziela tylko sam Bóg (10,40). Odpowiedź ta zawiera doniosłą prawdę o Bosko-ludzkiej relacji respektującą wolność obydwu stron.

mowy spełnienia innych prośb i żądań: w 5,19 nie dopuszcza uzdrowionego do grona uczniów; w 8,12 nie daje faryzeuszom żądanego znaku; w 11,33 nie odpowiada członkom Sanhedrynu na pytanie o pochodzenie Jego władzy; w 14,60-61 nie reaguje na oskarżenia fałszywych świadków

¹⁰ Jego pytania mają na celu nie tylko uzyskanie odpowiedzi, ale pobudzenie adresatów do refleksji. Uderza właśnie fakt, że częściej Jezus pyta innych niż inni zwracają się z pytaniami do Niego, chociaż właśnie Marek akcentuje nauczycielską działalność Jezusa. Według monografii dotyczącej roli pytań Jezusa w Ewangelii Marka mamy 61 pytań pierwszej kategorii i tylko 33 drugiej; por. G. Perini, *Le domande di Gesù nel Vangelo di Marco. Approccio pragmatico: ricorrenze, uso e funzioni*, Roma 1998, s. 46. Jezus pyta proszących o uzdrowienie i cudownie uleczonych, aby dać im okazję do wyrażenia ich wiary (5,30; 10,51). Pyta On swoich uczniów o opinie ludzi, aby zdali oni sobie sprawę z odrębności ich osobistego wyznania (8,27.29). Innym razem pytania Jezusa otwierają szerzej możliwość interpretacji tego, co wydawać by się mogło jako poddane w wątpliwość (12,37).

¹¹ W tekstach prorockich kielich to obraz Bożego gniewu lub kary (Iz 51,17; Jr 13,13; 25,15-16; 25,28; 49,12; Ez 23,32-34; Ab 16,16; Ha 2,16; Za 12,2). Symbol w tym samym znaczeniu jest przejęty w Apokalipsie (14,10; 16,19). Czasownik „chrzczyć” (*baptizein*) w stronie medialno-pasywnej (*bapizesthai*) ma znaczenie „zanurzać się”. Obraz zanurzenia się jest synonimem śmierci (Ps 42,8; 69,2-3).

1) Uczestnictwo w męce i śmierci Syna Człowieczego nie jest narzucone: „«Czy możecie?» Odpowiedzieli Mu: «Możemy!»” (10,38-39). Jak męka i śmierć Jezusa nie są wynikiem nieszczęśliwego zbiegu okoliczności ani konsekwencją pomyłki sądowej, ani koniecznym rezultatem działań politycznych Jego przeciwników, lecz są Bożym planem zbawienia, przyjętym dobrowolnie i świadomie przez Jezusa, tak samo współudział w męce i śmierci Syna Człowieczego zależy wyłącznie od woli uczniów odpowiadających na zaproszenie do radykalnego naśladowania Jego życia aż do końca.

2) Uczestnictwo w chwale Jezusa nie jest jednak zasługą uczniów podążających za Jezusem, lecz pozostaje zawsze Bożym darem. Strona bierna w 10,40 – „miejsce (...) tym, dla których zostało przygotowane” – to *passivum theologicum*, czyli forma czasownikowa implikująca działanie Boga. Ustalono jest tylko miejsce najważniejsze, które jest przydzielone Jezusowi. Wszystko inne zależy natomiast od wolnej decyzji Boga i z tego powodu pozostaje tajemnicą zakrytą nawet dla najbardziej wyróżnionych uczniów Jezusa¹². Celem Jego nauczania nie jest objawienie tożsamości osób zajmujących najwyższe miejsca w chwale, lecz zmiana myślenia uczniów, która ma się dokonać jeszcze podczas ich ziemskiej drogi za Jezusem. Odpowiedź wydaje się pełna i zamknięta. Następna informacja jednak pokazuje, że pragnienie pierwszych miejsc powoduje kryzys także wśród innych uczniów. Kryzys ten staje się okazją dla nauczania o horyzontalnym znaczeniu prymatu.

2.2. Wobec dekonstrukcji kręgu Dwunastu

Zwraca uwagę dokładne określenie liczby reagujących: „Gdy dziesięciu to usłyszało, poczęli oburzać się na Jaku-

¹² Por. K. Stock, *Marco*, s. 210: „il posto centrale è per Gesù; tutto il resto è avvolto dal segreto di Dio e delle sue decisioni”.

ba i Jana” (10,41)¹³. Wystąpienie Zebedeuszów sprowadza podział nie tyle wśród bliżej nieokreślonych uczniów, ile rozluźnia jedność szczególnego kręgu uczniów utworzonego przez Jezusa. Reakcja Jezusa jest uwydatniona: „A Jezus przywołałszy ich (*proskalesamenos autous*) do siebie, mówi do nich (*legei autois*)” (10,42). Czynność jest wyróżniona przez użycie imienia Jezus (*ho Iēsous*) oraz czas teraźniejszy historyczny *verbi dicendi* (*legei*). Zwraça uwagę podwójne użycie zaimków osobowych odnoszących się do tej samej zbiorowości¹⁴. W przywołaniu dziesięciu nie chodzi tylko o uczniów¹⁵. Czynność przywołania wskazuje na Dwunastu oraz na ich ustanowienie. Związek z tym wydarzeniem jest uwydatniony na poziomie leksykalnym. Z szerszego grona podążających za Nim Jezus przywołuje (*proskaleitai*) „tych, których sam chciał” (Mk 3,13). Jediną przyczyną wyboru jest wola Jezusa. Nie wybiera gotowych apostołów, lecz ich ustanawia – czasownik grecki dosłownie tłumaczony: „czyni Dwunastu” (*epoiēsen dōdeka*)¹⁶. Mamy zatem nowe stworzenie, kre-

¹³ W podobnej wzmiance, która ma miejsce po zejściu z Góry Przemienienia, nie jest określona liczba uczniów pozostających u stóp góry. Ewangelista ogólnie zaznacza, że Jezus i trzech uczniowie „przyszli do uczniów” (9,14).

¹⁴ Pierwszy zaimek osobowy *autous* odnosi się do dziesięciu, a drugi *autois* do wszystkich dwunastu uczniów; por. S. Légasse, *Marco*, s. 538-539: „normalmente, è ad essi che viene riferito il pronome *autois*”.

¹⁵ Wyrażna wzmianka przywołania wezwania adresatów pojawia się także po negatywnej reakcji Piotra na pierwszą zapowiedź męki, śmierci i zmartwychwstania. Odpowiedziawszy uczniowi (8,33), który wystąpił oddzielnie od pozostałych jedenastu (8,32: „Piotr wzięwszy Go na bok, zaczął Go upominać”), Jezus kieruje słowa do wszystkich (8,34: „I przywołałszy do siebie tłum razem ze swoimi uczniami, rzekł im”).

¹⁶ Chociaż liczba dwunastu apostołów ma odniesienie historyczne, jej znaczenie wykracza daleko poza samą wartość materialną. Instytucja Dwunastu trwa nawet po zdradzie Judasza, zaś najważniejsza prawda wiary opiera się na apostołskim świadectwie ukazywania się Zmartwychwstałego Dwunastu (Dz 1,15-26; 1 Kor 15,5). W Ewangelii Marka zadania Dwunastu są ściśle związane z osobą i misją samego Jezusa.

ację apostołów. Chodzi zatem o nowy sposób bytowania, a nie o przyjęcie tylko nowej funkcji. Ich zadania są szczegółowo wymienione w ściśle określonej kolejności: „żeby byli z Nim, aby mógł ich posyłać do głoszenia [Ewangelii] i aby mieli moc wypędzania demonów” (Mk 3,14-15). Zadania te mają być realizowane w jedności. Lista samych imion, która nie zawiera bliższych określeń poszczególnych apostołów, akcentuje ich podporządkowanie wymienionym zadaniom.

Adresatami nauczania o pierwszeństwie nie są bliżej nieokreśleni uczniowie, ale powołani do ściśle określonych zadań. Zagrożenie dla ich wypełniania związane jest z inicjatywą Zebedeuszów i oburzeniem pozostałych dziesięciu. Przywołanie dziesięciu nie tylko służy rozszerzeniu grona adresatów nauczania, lecz ma na celu odbudowę rozluźnionych więzi łączących Dwunastu, a zwłaszcza przywrócenie i wzmocnienie ich związku z Jezusem.

Nauczanie skierowane do ucznia rozpoczyna się od zabiegu retorycznego, za pomocą którego Jezus odwołuje się do wiedzy powszechnie podzielanej: „Wiecie, że ci, którzy uchodzą za władców narodów, uciskają je” (10,42). Na nadużycia władzy wskazuje znaczenie czasowników z przedrostkiem *kata-* przed *kurieuein* i *exousiazein*, które oznaczają czynność panowania, sprawowania władzy¹⁷.

Znajomość ziemskiej dominacji jednych ludzi nad drugimi kontrastuje z brakiem wiedzy o pierwszeństwie: „Nie wiecie, o co prosicie” (10,38). Ignorancji uczniów Jezus przeciwstawia kategoryczne żądanie: „Nie tak ma być wśród was” – dosłownie: „Nie tak jest wśród was” (10,43)¹⁸.

¹⁷ W tym samym znaczeniu czasownik *katakurieuein* pojawia się w 1 P 5,3. Podmiotem tego czasownika są przełożeni (*presbuteroi*) wspólnot chrześcijańskich. Konkretnie wezwania pozytywne – „paście stado Boże, które jest przy was, strzegąc go nie pod przymusem, ale z własnej woli, jak Bóg chce; nie ze względu na niegodziwe zyski, ale z oddaniem” (1 P 5,2) – przez negatywne porównanie „nie jak” (*mā' hōs*) przeciwstawione są ciemiężącym (*katakurieuontes*) wspólnoty.

¹⁸ Tryb oznajmujący czasu teraźniejszego pochodzi prawdopodobnie od zdania nominalnego właściwego dla semickiej składni. Odpowia-

W części pozytywnej nauczania charakterystyczne jest powtórzenie czasownika „chcieć” (*thelein*): „kto by między wami chciał się stać wielkim [...] kto by chciał być pierwszym między wami” (10,43-44). Chociaż tylko Zebedeusze wystąpili z prośbą o pierwsze miejsca, reakcja pozostałych dziesięciu pokazuje, że to pragnienie jest wspólne im wszystkim. Nie odrzucając całkowicie ich pragnienia, Jezus przypomina im regułę przekazaną już po drugiej zapowiedzi losu Syna Człowieczego.

9,35: Jeśli kto chce być pierwszym,
niech będzie ostatnim ze wszystkich i sługą
wszystkich!

10,43: Kto by między wami chciał się stać wielkim,
będzie sługą waszym.

10,44: Kto by chciał być pierwszym między wami,
będzie niewolnikiem wszystkich.

Paralelizm wypowiedzi wzmacnia niewątpliwie treść zawartą w nauczaniu po wystąpieniu Zebedeuszów. Istotna różnica polega na wezwaniu do służby przede wszystkim wewnątrz grona Dwunastu: „niech będzie sługą waszym”. Ten element był nieobecny w nauczaniu po drugiej zapowiedzi.

W ostatnim wezwaniu chodzi o nowy model: nie tylko sługa, ale także niewolnik. Różnica polega na całkowitym zaangażowaniu w służbie. Miarą radykalizmu jest postać Syna Człowieczego jako służącego aż do śmierci: „Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (10,45). Połączenie służby z ofiarowaniem życia, przynoszącym wykupienie, stanowi realizację misji Sługi Pańskiego.

W czterech Izajaszowych pieśniach pojawia się postać sługi idealnego (Iz 42,1-9; 49,1-7; 50,4-9; 52,13-53,12). Chociaż ta tajemnicza postać jest ściśle związana z Izraelem, a zwłaszcza z jego Resztą, nie jest ona identyczna z ludem, lecz posiada indywidualne cechy i spełnia okre-

da jej paralelne sformułowanie u Łukasza: „wy zaś nie tak” – *humeis de ouch houtōs* (Łk 18,26); por. S. Légasse, *Marco*, s. 539-540, przyp. 51.

ślone zadania. Sługa Boży¹⁹ jest ponad ludem i dla ludu. Jego misja polega na zgromadzeniu i pouczeniu zarówno Izraela, jak i innych narodów. Jego cierpliwość w prześladowaniach oraz posłuszeństwo w przeciwnościach prowadzi do złożenia ofiary z własnego życia. Jego cierpienia pozwalają urzeczywistnić Boże plany, których główną treścią jest usprawiedliwienie grzeszników. Zapowiedź idealnego Sługi Pańskiego znajduje swoje wypełnienie w osobie i działalności Jezusa Chrystusa, a zwłaszcza w Jego męce, śmierci i zmartwychwstaniu.

3. PODSUMOWANIE

Negatywne porównanie między ofiarą Syna Człowieczego a postawą sprawujących władzę przywołuje porównanie z początku działalności publicznej Jezusa: „nauczał jak mający władzę, a nie jak uczeni w Piśmie” (1,22). Charakter władzy Jezusa odsłania się w najmniej sprzyjających okolicznościach: w Jego męce, śmierci i zmartwychwstaniu. Jego pozorna przegrana jako nauczyciela uczniów i tłumów zwraca uwagę czytelnika na prawdziwą naturę Jego

¹⁹ W języku hebrajskim *ebed ha-Elohim* lub *ebed Jahweh*, a w greckim *pais tou theou* lub *pais kyriou* to tytuł ludzi wybranych przez Boga do pełnienia ważnej misji w Jego planie zbawienia. Tym zaszczytnym tytułem nazywani są najwięksi protagoniści świętej historii: patriarchowie – Abraham, Izaak i Jakub, przywódcy ludu wybranego podczas wyjścia z Egiptu i wejścia do Ziemi Obiecanej – Mojżesz i Jozue, król będący typem przyszłego Mesjasza – Dawid. Sługami Bożymi są nazywani prorocy i kapłani. Tytuł ten odnoszony jest także do całej społeczności Izraela w Deutero-Izajaszu, czyli w drugiej części księgi proroka Izajasza, skomponowanej pod koniec niewoli babilońskiej (rozdziały 40–55). Deutero-Izajasz najpierw przedstawia Izraela jako sługę niewiernego. Pomimo, że Izrael jest sługą leniwym, głuchym i ślepym, który za niewierność został ukarany niewolą, Bóg nie zapomina o nim, lecz przebacza mu niewierność i zbawia go w sposób całkowicie niezasłużony. Narzędziem tego wybawienia jest król perski Cyrus, który nazwany jest również sługą Bożym.

autorytetu. Podstawą tej władzy jest doskonała jedność z Bogiem oraz utożsamienie woli Jezusa z Bożą wolą aż do ofiarowania własnego życia.

Nauczanie o pierwszeństwie i władzy dotyczy bezpośrednio życia uczniów Jezusa, zwłaszcza tych, którzy zajmują lub pragną zajmować pierwsze miejsca. Nauczanie o władzy to nie teoria przeznaczona do rozumienia w emocjonalnie neutralnym stanie. Chodzi natomiast w nim o objawienie, które powinno być przeżywane w wielkiej bojaźni z powodu przynależności do Jezusa i Jego drogi oraz z powodu powierzonej misji. Apostołowie podążają za Nim jako pierwsi na drodze do Jerozolimy – miejsca Jego męki, śmierci i zmartwychwstania. To wyróżnienie na drodze za Jezusem powinno rodzić większe niż u innych uczniów pragnienie rzeczywistej ofiary życia.

Sommario

La riflessione sulla questione dell' autorità nella Chiesa non può prescindere dalle parole di Gesù: «Fra voi non è però così; ma chi vuol essere grande tra voi si farà vostro servitore» (Mc 10,43). Il desiderio dei discepoli di occupare i primi posti nella gloria di Gesù corrisponde alla loro posizione privilegiata durante la sua attività pubblica. Tuttavia, essi devono tenere conto del compimento della sorte del Figlio dell'uomo. L' aspirazione ai primi posti deve condurre al desiderio del servizio ai discepoli fino al sacrificio secondo il modello di Gesù.

*Ks. Artur Malina
ul. Wita Stwosza 17
40-042 Katowice
malina@archidiecezja.katowice.pl*

Ks. ARTUR MALINA, dr nauk biblijnych, adiunkt Zakładu Teologii Biblijnej Uniwersytetu Śląskiego. Ostatnia publikacja: *Gli scribi nel Vangelo di Marco. Studio del loro ruolo nella sua narrazione e teologia*, Katowice 2002.